

Borsody-domb mellett: A községtől Ny-ra, a tervezett bányaterület DNy-i szélén egy elszántott halomsírra figyeltem fel. A nagyjából szabályos kör alakú kidomborodás mintegy 30–40 m átmérőjű, és kb. 50–70 cm-re emelkedik ki a környezetéből. A halom erősen kavicsos felszínén római cseréptöredékek mellett római kori bronz csengőtöredékeket találtam. A leletanyag alapján a tumulus római korinak látszik. A halommaradvány mintegy 300 m-re található a jól ismert halomsírtól, a Borsody-dombtól. A Borsody-dombot a 19. sz. végén elhordták, helyére jelenleg még egy kis kidomborodás sem utal. A területen régészeti lelet nem került elő.

Kavicsbányától ÉK-re (Kavicsbánya I.): A községtől Ny-ra mintegy 100 hektáros területet kavicsbányászás céljára szeretnének igénybe venni. A területen már meglévő kavicsbányától ÉK-re nagyszámú Árpád-kori cseréptöredék hevert a felszínen. Edénytöredékek mellett találtam néhány áglyenyomatos tapasztásdarabot is. A lelőhely a bányatelket félhold alakban veszi körbe. A felszín ezen a részen enyhén kidomborodik, a leletek a legmagasabb részen sűrűsödtek. Miután a leletanyag egészen a szántó föld széléig megtalálható volt, és a bánya felé közeledve egyre intenzívebben kerültek elő edénytöredékek, arra lehet következtetni, hogy a lelőhely egy részét elbányászták.

Két út között: A községtől Ny-ra a kavicsbányához vezető dűlőút déli oldalán, a sík szántóföldön szórványosan Árpád-kori cseréptöredékeket gyűjtöttem. A gyűjtést nehezítette a sűrű gabonavetés, valamint a felszínen itt nagyszámban található kavicszemek.

Kossuth utcától keletre: A község belterületének DNy-i szélén, a Kossuth utca K-i házsorának telekvégein rendkívül nagy számban kerültek elő edénytöredékek, melyek nagyobb része újkori eredetű, de jelentős mennyiséget tesznek ki az Árpád-kori, késő középkori és kora újkori leletek is. A leletanyag a terület folyamatos lakottságára utal a 13. századtól egészen a 19. századig. A leletek intenzitása a lakott terület felé haladva növekedett. A beltelkek szélénél 19–20. századi épületromokat (nagyszámú téglát, habarcsötöredékeket) észleltem. A lelőhely Ny-i szélé a beépítettség miatt, É-i szélé pedig az itt lévő erdőterület miatt nem volt meghatározható.

Tamási út mellett: A Rábatamási felé vezető út K-i oldalán egy feltűnően ép állapotú halomsír helyezkedik el. A halomról Bella Lajos tudósított a 19. sz. végén, azóta kutatás nem történt. A halom fennmaradását elősegítette, hogy a 19. sz. eleje óta útmenti kereszt áll rajta, és környékét még ma sem művelik, kaszáló veszi körbe; magát a halmot is fű borítja. Magassága 2,5–3 m, szélessége mintegy 25–30 m. Bejártam a halom környékén a szántott felületeket, régészeti lelet nem került elő. A halomsír feltehetően római kori, mivel Jobaháza környékén több, a korszakból származó tumulusról tudunk.

Temető környéke: A község belterületének Ny-i szélén, a temetőtől D-re szórványosan középkori és újkori

edénytöredékeket találtam. A gyér leletanyag alapján nehéz eldönteni, hogy középkori településrészlettel állunk-e szemben, vagy pedig csak szórvány (pl: trágyával kihordott) leletekről van szó. Elképzelhető, hogy a lelőhely összefügg az innen délre azonosított középkori telepnyommal (*Kossuth utcától keletre lh.*)

TAKÁCS KÁROLY

169. Kaposvár, Vár utca

(Somogy megye) Kk, Tö

2006 áprilisától június közepéig a középkori vár és egykori Váralja területén, a Vár utcában próbafeltárást végeztünk (Hrsz.: 9056/4, 122, 123, 124, 125).

Az 1. sz. szelvényben 140 cm-es mélységben egy égett, 1 m hosszú és 27 cm széles fagerendát találtunk. Attól D-re 1,66 m-re, egy másik 1,2 m hosszú és 30 cm széles, sötét színű gerenda feküdt ferdén. Ezeknek a sárgás agyagban megtalált, elszenesedett gerendáknak a feltárása során késő középkori kerámia és állatcsontanyag jutott a felszínre. Feltárási területünk Ny-i szakaszán, nagyjából az 1. sz. kutatóárok közepéig terjedő szakaszán megtaláltuk a Váralja késő középkori településrészének maradványait. A kutatószelvény középső részén (sajnos a talajvízzel már elborított részen) több kerámiatöredék: piros oldal-, közte rádlizott, fekete, sima oldaltöredék állatcsontok, szegek, vagyis a jellegzetes hódoltsági telepanyag került elő.

Az 1. sz. kutatószelvény K-i metszetalában, 119 cm-es mélységben (a feltárt két gerenda között) kívül zöldmázas, bordázott, vékony török kori kerámia került elő. Végző soron az 1. sz. kutatószelvényünk É-i és D-i oldalán egy-egy újkori (18–19. századi) ház alapját tártuk fel. A két újkori ház között egy vékony agyagréteggel fedett területen, a beépítetlen udvari részen maradtak meg a török kori mocsári rétegre ráépült építmények, a különböző gerendáikkal illetve és leleteikkel.

A 2. sz. kutatószelvény Ny-i metszetalában jól látszott a szelvény ÉK-i sarkától induló 60–70 cm széles legújabb kori feltöltés, amely alatt húzódott egy 20–50 cm vastag paticsos, hódoltság kori feltöltés. Itt a 2. sz. és a 3. sz. kutatószelvény keresztezése előtti D-i szakaszban két gödör került elő.

A 3. sz. (Ny–K-i) kutatószelvény Ny-i szakaszánál, már a szelvény legelején találtunk egy téglából kör alakban kirakott objektumot. Ez a kútnak (ciszternának?) is tartható építmény 1,5 m-es átmérővel rendelkezett. Tőle K-re 2,8 m-re 1,1 m-es mélységben egy másik hasonló téglaojektum, egy újabb kút vagy tároló volt. Ettől a 2. sz. kör alakú építménytől K-re nagyon közel, 30 cm-re találtuk meg a 3. kör alakú, majd attól K-re 40 cm-re a 4. kör alakú téglaeépítményt. Ezek újkoriak lehetnek.

Az 1. sz. kutatóárok közepén megtalált török kori réteg itt a 2. és a 3. szelvényben is folytatódott.

Az 1/A árokban egy egységes, viszonylag száraz tőzegréteg jelentkezett. Benne 1,5–2,5 m-es mélységben egységes rendszerben helyezkedtek el a vastag

facölöpök. (Egy részük függőleges, másik részük közel vízszintes, vagy legalábbis dőlt helyzetben volt.) Az álló cölöpsor, amely kb. 2,5 m széles, a 3. sz. árok É-i oldalától kb. 1 m-re kezdődött és 3,4 m-ig tartott. Míg a következő dupla cölöpsor 8,2 m-nél jelentkezett és kb. 9,5 m-ig tartott (vagyis 1,3 m széles volt a dupla cölöpsor). Ezután ismét fekvő cölöpöket lehetett találni. A 3,4–3,5 m-nél jelentkező, keresztirányú deszkasorban egy eredetileg talán függőlegesen álló, mintegy 4 m hosszú vastag gerendát is találtunk fekvő helyzetben. É-i (Vár utca felőli) végére keresztben egy hasonló gerendadarab (mintegy 70–80 cm hosszú) volt ácsolva. D-i vége nem volt megfaragva, kissé „Y” alakban elágazott. A keresztgerenda kiemelése utáni mélyítésnél kerültek elő az újabb függőleges cölöpsorok. Vagyis a mocsári rétegre fektetett cölöprendszer adhatta a városrész házainak a biztos alapját. Ebből a tőzeges rétegből több állatcsont – szarvasmarha-, kecske-, juh- és talán disznóborda is – és kevés kerámia jutott a felszínre. Köztük egy jellegzetes korsó nyaka, és egy sárga mázas töredéke érdemel említést. Az 1/A szelvény K-i falában 2 m mélyen, a tőzeges rétegben egy puskagolyót is találtunk. Feltérési területünk K-i részén, a 2. sz. árok lemélyített részében szintén hasonló cölöp-gerenda-deszka szerkezet került elő. Vagyis itt is megtaláltuk a hódoltság kori város különböző maradványait. Ezek itt más és más formájú gödrök és különböző, de a mocsári rétegbe mélyedő cölöprendszerek formájában jelentkeztek. Ásatási területünk É-i részén a 4. sz. kutatás szelvényben 1,92 m mélységben csak újkori feltöltések voltak. Az 1/A kutatás szelvényben előkerült cölöpegyüttes K-i irányba hosszasan folytatódott. A cölöpök bontása során nagyon sok állatcsont és a jellegzetes mázatlan és mázas török kori kerámia került elő.

A 2. sz. kutatás szelvényben megtalált téglalap alakú cölöpepítmény valójában egy 1,2×1,7 m alapterületű bodonkút volt. Szerkezetileg a hosszanti oldalán 6 félbevágott cölöpöt (vagy oszlopot) helyeztek el, amelyek egymáshoz illeszkedve, deszkaszerűen működtek. A rövidebb oldalon 4 (a hosszanti oldalhoz hasonló) deszkaszerű fával rendelkezett. A kút négy sarkán egy-egy 12–15 cm átmérőjű, felső részükön kör alakban egyenesre levágott gömbfa volt leverve. A kútépítmény belsejében lévő iszapos, leletanyaggal teli feltöltést eddig 1,2 m-es mélységig tártuk fel. Belőle jelentős mennyiségű természettudományos anyag: famaradványok, növényi magvak, állatcsontok, bőr- és fémtárgyak, valamint különböző kerámia jutottak a napvilágra.

Az 1/A kutatás szelvény K-i szakaszán 3 m-es szélességben rábontást végeztünk.

Az 1/B rábontásában egy vastag (20–25 cm) és 80 cm hosszú cölöp maradványa került elő 1,4 m mélységben. Ugyanitt találtunk egy kisméretű, három bevágással rendelkező kerámiát (valószínűleg kályhacsúcs töredékét), valamint egy viszonylag lapos és hajlított kézi örlőkövet. Ugyancsak a terület mocsári szintjéről festett pipafej és különböző kerámia (fekete, fényes,

pontsor díszes, valamint széles és keskeny, mázatlan fedő, valamint különböző zöld- és barnamázás darabok) és állatcsontok kerültek a napvilágra. Az 1/A kutatás szelvényben megtalált cölöpsor itt is folytatódott. A cölöpökön keresztirányban 0,8–1,2 m hosszú és lapos deszkák is voltak. Hasonló deszkák kerültek elő a K-i részen megtalált kút fakeretén belül. Itt a Ny-i részen 40 cm mélységben egy nagyobb, összeállítható (vagy restaurálható) halványzöld mázas fazék alja, oldala, valamint több peremtöredék került elő.

A 3. sz. kutatóárok végében megtalált 4. és 5. gödörben egy hosszú gerendát tártunk fel. Ez alatt a Ny–K-i irányú vastag fagerenda alatt egy L alakú, vékonyabb gerenda, valamint Ny-i irányban több vékonyabb deszka is volt.

A 3. objektum, vagyis a kút feltöltése 1,2 m mélységben megváltozott. Itt a sűrű iszapos rétegben fa vagy nád (üreges szára, venyigeszerű része) került elő. Nagyon sok famaradvány (lemezes, botszerű stb.), valamint tőzegerszerű maradványok is voltak. Ebből a rétegből főleg állatcsontok (lő, szarvasmarha, juh, disznó stb., valamint egy nagyobb(?) állat comb-, állkapocscsontjai) kerültek elő.

Az 1/B. kutatás szelvény rábontásától Ny-ra került elő a kúthoz hasonló 6. sz. objektum. Ez az É-i és a D-i részén 1,5 m hosszú, míg a Ny-i és a K-i részen 1,2 m széles fakerettel rendelkezett.

A tárolónak meghatározott objektumból zöld mázas gyümölcstálak talpmaradványai, bordázott pohár, bögre peremei és különböző állatcsontok kerültek a napvilágra. Találtunk egy hajlított, vékony bronz (talán pipere?) eszközt is. A város Ny-i részén lévő objektumot az 1/B kutatás szelvényben került tárológödör jelentette. Ennek a feltárása során 50 cm-ig állatcsontok: különböző szarvak, gerinc, láb stb. töredékei, kerámia: mázas talpas edények (zöld, sárga mázzal), fekete peremtöredékek, fülek stb. kerültek elő. A második ásónyomtól lefelé 6 berekfából készült rekeszt figyeltünk meg. Ahonnan az 50–85 cm közötti mélységből – az előzőhöz hasonló – leletanyag került elő a humuszos, feketés feltöltésből. A tárolóban lefelé a továbbiakban is száraz, tőzeges feltöltést találtunk, kerámiával, állatcsontokkal. Igen sok fa, főleg mocsári fák: éger, berekfa darabjai kerültek a napvilágra. Benne felülről lefelé megfigyelhető volt (egymástól 50 cm-es távolságban) a nem hasított, hanem hengeres, 8–10 cm-es átmérőjű fából álló, lefelé tartó fakeret. Legfelül deszkák voltak rajta keresztirányban. (A legfelső záródeszkák már elporladtak). Egy felső deszkaréteget megtaláltunk. Ez fedte eredetileg ezt az építményt. Maga a tároló – az eredeti funkciójának megszűnés után – feltöltődött. Valószínűleg fokozatosan, mert az 1,6 m-es mélységből félbe törött dióhéjak kerültek a felszínre. A DK-i sarokban 1,7 m-es mélységben (a vízzáró szürke agyagréteg felett) egy teljes lókoponya feküdt. Az úgynevezett tároló É-i részén a függőleges deszkák, gerendák alatt legalul 1,7 m-es mélységben, keresztben egy tartógerenda létezett. A teljes építményt

masszívan, szilárd faanyagból építették fel. A négy sarkán kör és félkör alakú gömbfákból, míg az É-i részén gömb és négyszögletes fákból, a Ny-i oldalán 8 sűrűn egymás mellett levert cölöpből készült. A tárológödör D-i szélétől D-re 60 cm-re egy bőrcipő (csizma?) darabjaira bukkantunk. Ugyanitt egy átfúrt és vágott szélű bronzlemez is előkerült.

A kúttól K-re a szürkésfekete, téglás feltöltés (2,3 m) alatti részen jelentkező fekete (helyenként égett), mocsári talajban kerültek elő függőleges sorokban a cölöpök (É-ről D-re 4 sorban). Ez a rész volt ásatási területünk legkeletibb része, ahol az általunk feltárt hódoltsági városrész legkeletibb maradványa került elő. Megállapíthattuk azt is, hogy itt egy kiemelkedő sárgás agyagdombon állt a kút és a mellette lévő két gödör. Az 5. sz. gödörben feltárt padló- és gerendamaradványok mellett, tőlük É-ra (egy 2×2 m-es részen) legalább három pallószerű, vízszintes deszka volt a mocsárra fektetve.

A kúttól K-re párhuzamosan egymás mellett futó Ny-K-i irányú cölöpsort is teljesen feltártuk. Az egyik Ny-K-i irányú sor a kúthoz, míg az É-D-i irányú a magas partfal (É-i) feltöltése alá futott be. A D-en megtalált cölöpsor legtávolabbi cölöpjétől D-re két palló (1,12 m hosszú és 20 cm széles) is feküdt az iszapban.

Végső soron munkánkkal sikerült a 19–20. században erős beépítéssel megbolygatott és javarészt elpusztított 17. századi, a kaposvári várhoz tartozó hódoltság korabeli, mocsárra épített városrész Ny-K-i irányú keresztmetszetét és annak maradványait megtalálnunk. Ezek mocsárra épült cölöp- és deszkavázis építmények: ház, tároló, kút és a hozzájuk tartozó gödrök, út részeiből, valamint a város úgynevezett mindennapi életének a leleteiből állnak.

A leletanyag a Rippl-Rónai Múzeumba került.

MAGYAR KÁLMÁN

170. Kardoskút, Nagybogárzó-dűlő

(Békés megye) Sza

2006 augusztus–szeptemberében terepszemlével egybekötött mentőásatást folytattam Kardoskút ÉK-i határában. A Fehértótól É-ra létesülő csatornarendszer és „halastó” munkálatainál szarmata telep(ek)et bolygattak meg. Sikerült egy szarmata kori temetkezés felét dokumentálni a szakirodalomban eddig ismeretlen lelőhelyen (Dajkó-csatorna 1–2. lh.).

RÓZSA ZOLTÁN

171. Kazár, Vízvölgy

(Nógrád megye) LT

Kazáron a belvízelvezető és vízrendezési munkákat megelőzően 2006. július 2–21. között régészeti feltárást végeztünk a Kazár-patak partján fekvő császárkori kelta település szélén. A patak rendezése veszélyeztette ezen a szakaszon a nyilvántartott régészeti lelőhely egy részét,

ahol már korábban folytak feltárások. Az ideai feltárás során 52 telepobjektum került elő a patak mentén három árokszelvényben, amelyet összebontottunk egy felületre. A IV. szelvény közvetlenül a patak mentén húzódott, itt csak másodlagosan lemosódott anyag volt. Az előkerült leletanyag a korábbi évekhez hasonló. A kelta etnikumú település késő Antoninus-kora Severus-kori keltezésére a római import nyújtott lehetőséget. A terra sigillaták mellett egyiptomi fajansztárgy is napvilágot látott. A határos germán területtel folytatott kereskedelemre kvád kerámia és egy sarkantyú töredéke utalt.

VADAY ANDREA

172. Kecel, MOL-145. sz. lelőhely

(Bács-Kiskun megye) Sza

2006. szeptember 25–26-án szondázó, majd október 31. és november 15. között megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen. A szondában több bolygatás foltját is láttuk. Az 1. sz. gödörből 2–3. századi szarmata kerámiaanyag került elő. A szondában megfigyelt négy jelenség szóródása alapján É-i irányban területbővítést végeztünk, a 600 m² szondázott terület mellett további 300 m²-en megelőző feltárást folytattunk. Az itt feltárt részen nagy objektumsűrűséggel szarmata teleprészlet bontakozott ki. A feltárt 30 objektum közül 18 gödör, 2 árok, 1 kút és 1 ház(?) szarmata kori, a többi kora kérdéses.

ROSTA SZABOLCS

173. Kerekegyháza határa

(Bács-Kiskun megye) B, Sza

2006. március–áprilisban helyszíni szemlét végeztünk a Tematikus Park számára kiválasztott területen. A parkot a Papszék-dűlőben tervezik kialakítani, ahol DK-en a Hetényi út, ÉK-en és DNy-on egy-egy földút határolja. A területet középen jelenleg egy csatorna metszi át.

A csatornától DK-re (Hrsz.: 0148/48): A műúttal párhuzamosan vezető főút ÉK-i oldalán egy ÉNy-DK-i irányú szabálytalan ovális dombon kb. 150×60 m-es területen elszórtan kis mennyiségű jellegtelen őskori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A lelőhely valószínűleg áthúzódik a földút DNy-i oldalára is, de itt a gazzal borított felszín miatt a lelőhely kiterjedése nem volt megállapítható.

Szeibert-tanyától DK-re (Hrsz.: 0148/46, 0148/47): Két kissé kiemelkedő háton és a közöttük lévő mélyebb területen jelentős mennyiségű szarmata kori és késő szarmata–hun kori leletanyagot gyűjtöttünk. A lelőhely kb. 250×450 m kiterjedésű, iránya ÉK-DNy.

Hetényi út (Hrsz.: 0148/46): Az út ÉNy-i oldalán, a földút közelében egy enyhén kiemelkedő földhát ÉNy-i nyúlványán egy kb. 100×50 m-es területen elszórtan kevés szarmata kori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A lelőhely valószínűleg áthúzódik a földút DK-i oldalára is, de itt a füves, gazos felszín miatt a lelőhely kiterjedését nem tudtuk megállapítani.